

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 5

БЕОГРАД 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА 1

ХИИ РЕДОВНИ САСТАНАК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 5 ФЕБРУАРА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ :

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

И

ПОТПРЕТСЕДНИК

ФРАЊО МАРКИЋ

СЕКРЕТАР

ТОДОР ЖИВКОВИЋ

Присутни г. г. Министри: Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен; Министар пољопривреде Светозар Станковић; Министар правде др. Нико Суботић; Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић; Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић; Министар грађевина др. Марко Кожул; Министар просвете Добривоје Стошовић; Министар без портфеља др. Михо Крек; Министар без портфеља Војислав В. Ђорђевић; Министар физичког васпитања народа др. Јосип Рогоић; Владин повереник за предлог трговачког закона, професор универзитета др. Милан Шкерљ.

ПОЧЕТАК У 10.45 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XII редовног састанка;

2 — Саопштење о конституисању Одбора за проучавање предлога закона о слатководном рибарству;

3 — Саопштење интерпелације народног посланика Ристе Грђића, на Министра грађевина о непомагању акције соколске жупе Мостар, која у оквиру соколске Петрове петолетке подиже 90 вода у безводним крајевима Херцеговине, Дубровачког приморја и Имотске крајине и усвајања првенства;

4 — Молбе за отсуства народних посланика;

5 — Одговор Претседника Народне скупштине на кратка питања народног посланика др. Војислава Дошена (два).

Говорници: Др. Војислав Дошен (о примедби на записник), Војислав Лазић (о повреди Пословника), Секретар Народне скупштине Тодор Живковић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (пет пута), Министар грађевина

др. Марко Кожул, др. Војислав Дошен (два пута), Манфред Паштровић (о повреди Пословника).

Дневни ред: Продужење и усвајање у начелу претреса извештаја Одбора за проучавање трговачког закона.

Говорници: Др. Драгутин Јанковић, Известилац већине Момчило Сокић, Известилац мањине Иван Мохорич (ради личне примедбе), Министар правде др. Нико Суботић, Владин повереник, професор универзитета др. Милан Шкерљ, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, имам част отворити XIII редовни састанак Народне скупштине. Молим господина секретара да изволи прочитати записник прошле седнице.

Секретар Тодор Живковић прочита записник XII редовног састанка Народне скупштине.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од господо народних посланика какву примедбу на записник? (др. Војислав Дошен: Молим за реч!)

Има реч г. др. Војислав Дошен, да учини примедбу на записник.

Др. Војислав Дошен: У записник је нетачно унето, господо народни посланици, да је говорио др. Мирко Дошен. Говорио сам ја др. Војислав Дошен. Ову ће ваљда примедбу исправити и примити на записник г. секретар. И ако је прими, онда ће бити прва примедба на записник која је примљена.

Претседник Стеван Ђирић: Г. секретар има реч да изјави, да ли прима ову примедбу на записник.

Секретар Тодор Живковић: Господо народни посланици, примам примедбу г. народног посланика др. Војислава Дошена.

Претседник Стеван Ђирић: Према томе ова омашка у записнику биће исправљена. (*Војислав Лазић:* Молим за реч).

Има реч народни посланик г. Војислав Лазић.

Војислав Лазић: Господо народни посланици, г. Претседник завршујући дебату по другој интерпелацији народног посланика г. Милана Божића учинио је једну повреду Пословника, а ако хоћете још да се изразим мало даље, он је то учинио у једном моменту видећи да су клупе деснице празне и ако би дошло до гласања, опозиција би била јача и наравно опозиција би оборила Владу. Само се са тим може да оправда онај поступак када г. Претседник није мени дао реч да предложим предлог мотивисан за прелаз на дневни ред. Јер ни један законски пропис није диктовао онакав његов поступак.

Претседник Стеван Ђирић: Г. народни посланиче, ако тражите реч по Пословнику даћу Вам да говорите, али никако не можете о овом говорити као о примедби на записник.

Војислав Лазић (наставља): Ја хоћу да констатујем да и записник није добар, јер записник није изнео тачно оно што сам и ја захтевао. Тамо не стоји да сам ја тражио реч да предложим мотивисан предлог за прелаз на дневни ред.

Ја сам се лепо јавио за реч; г. Претседник још није почео ни да говори, — само је устао. Одкуда ја знам, да ли је завршена дискусија или није, и да ли има тамо говорника или нема, него је г. Претседник тек устао био да објави да је дискусија завршена. Ја сам се јавио за реч, г. Претседник је био сувише строг и према томе одмах је казао: не можете добити реч. Дискусија је завршена и није дозволио да ја предложим мотивисан предлог за прелаз на дневни ред, због тога, што Владина већина није била на окупу, она је била отишла, њене су клупе биле празне, она не врши своју дужност никада па није вршила ни јуче. И зато да би Влада била спашена, г. Претседник је то учинио и ја протестујем против таквог рада.

Претседник Стеван Ђирић: Господин секретар има да се изјасни о примедби г. Лазића.

Секретар Тодор Живковић: Молим колегу г. Лазића, да прими к знању, да његову примедбу не могу примити, јер је записник састављен тачно у духу Пословника.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, г. секретар не прима примедбу на записник. Дали је прима Народна скупштина? (Гла-

сови: Не прима! Прима!) Они који примају записник како је предложен од г. секретара нека изволе седети, а који примају примедбу на записник нека изволе устати (Већина седи). Констатујем да је записник примљен онако како га је прочитао г. секретар.

Што се тиче примедбе г. Лазића о повреди Пословника, ја морам додати још ово. Јасна је ствар, као што сам и јуче изложио, да барем Претседништво Скупштине мора знати, како ће се дебата завршити и шта ће ставити поштованој Народној скупштини на гласање. Дакле, ако г. Војислав Лазић мени импутира, да ја са овога места пребројавам г.г. народне посланике и унапред процењујем како ће испасти гласање, ја то најсвечаније одбијам у име своје и у име колега који овде седе. Напротив, господо, остављам свима вама да расудите: какве је мотиве имао или могао имати г. народни посланик Лазић, да долази да се јави за реч онда, кад сам ја већ почео говорити, а није употребио оно време које му је стајало на расположењу, и, према томе, да ли ти мотиви можда не личе на препад и да ли би он са овога места онако поступао, као што поступа из опозиционих клупа. У осталом, Народна скупштина јуче је правилно решила да г.г. говорници имају да се јаве дотле докле други говоре, да Претседништво зна у коме тренутку може закључити дебату и ја апелујем на сву господу народне посланике да се тога правила држе, да се пре него што последњи говорник заврши, пријаве Претседништву, и онда неће долазити до оваквих неспоразума.

Изволите чути одборске извештаје о конституисању.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Одбор за проучавање предлога закона о слатководном рибарству извештава Народну скупштину да се 3 фебруара 1937 године конституисао и изабрао за претседника г. Казамировића Владимира, за потпретседника г. др. Ловренчића Ивана и за секретара г. Мирковића Димитрија.

Претседник Стеван Ђирић: Прочитани извештај узима се на знање.

Изволите чути интерпелације г. г. народних посланика, за које се тражи првенство.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Господин Грђић Ристо, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Министра грађевина о непомагању акције соколске жупе Мостар, која у оквиру соколске Петрове петоголетке подиже 90 вода у безводним крајевима Херцеговине, Дубровачког приморја и Имотске Крајине.

Претседник Стеван Ђирић: Молим г. Министра грађевина, да се изјасни да ли прима првенство.

Министар грађевина др. Марко Кожул: Ја сам спреман да одговорим на ову интерпелацију у идући четвртак, а могу и одмах, ако то тражи Народна скупштина.

Претседник Стеван Ђирић: Ја мислим да ову изјаву господина Министра грађевина узмемо на знање и ову интерпелацију ставимо на дневни ред у први четвртак, према прописима Закона о пословном реду у Народној скупштини.

Изволите чути молбе за отсуства господе народних посланика.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Г. Милутиновић Милинко, народни посланик, моли 4 дана отсуства.

Претседник Стеван Ђирић: Одобрава ли Народна скупштина тражено отсуство (Одобрава). Констатијем, да је тражено отсуство одобрено.

Пре прелаза на дневни ред, господо народни посланици, имам част да одговорим на извесна кратка питања, која су ми упутила господа народни посланици.

Народни посланик господин др. Војислав Дошен, — молим господу стенографе да добро упишу име, — упутио ми је ово кратко питање: „Дневни лист „Време“ у свом броју од 17 децембра 1936 године донашајући површан и нетачан извештај о току седнице Народне скупштине од 16 децембра 1936 године објавило је, да сам говорио на тој седници и ја, и да сам члан Ј. Н. С. клуба. Пошто нисам члан тога клуба, то сам још 17 децембра 1936 године, послао рекомандирану исправку демантујући навод да сам члан Ј. Н. С. клуба, а додавши да сам припадник војвођанске опозиције, но та исправка није објављена.

Пошто сте, господине Претседниче, већ раније у Народној скупштини обрели, да ћете се својим претседничким ауторитетом заузети код Краљевске Владе да се у штампи објављују тачније говори народних посланика одржани у Народној скупштини, то ми је част упитати Вас, да ли сте се за ову ствар код Краљевске владе већ заузимали, и ако јесте, када ће се осетити ефекат Вашег заузимања.

Молим, да ми на ово кратко питање изволите одговорити на првој седници Народне скупштине, која ће се одржати после предаје овог питања, а пре прелаза на дневни ред.”

Ово питање како га је формулисао народни посланик г. др. Војислав Дошен даје ми повода да дам пре свега једну начелну изјаву.

Ја мислим да је штампа слободна (Гласови са левице: Охо!) или ако хоћете да се тачније изразим, ја желим да штампа буде слободна (Бурно одобравање и пљескање). Али, господо, баш због тога што је то свеопшта жеља ове Народне скупштине, ја мислим да Претседништво Народне скупштине не може имати ни дужност, а још мање право, да врши извесну контролу над штампом. Да ли ће штампа о извесним питањима, идејама и личностима писати овако или онако, то се мора препустити савести и вештини сарадника појединих листова, али Претседништво Народне скупштине, по моме мишљењу, не може у томе имати ни тражити никакве ингеренције.

Нема сумње да штампа, поред задатка да информира широку јавност о свима питањима дневног живота, има још и једну другу задаћу: да буде борбена па да ломи копља за или против једне идеје и према томе за или против једне личности. Ја сам уверен да ни у томе погледу не може бити приговора Претседнику Народне скупштине, јер он не може бити ни цензор ни контролор штампе, него се и то мора препустити висини нивоа на коме наша штампа по правилу стоји, а по изузетку регулисању оним сретствима која омогућава Закон о штампи.

Према томе, господо, на ово питање г. Дошена ја могу рећи да мене као Претседника Народне скупштине у њему занима само онај део,

где се он позива на ону своју изјаву, на своју исправку, да ју лист није уврстио. Г. Дошен није казао у своме питању да ли је та исправка изостала зато што једна редакција није хтела ту исправку да уврсти; или можда редакција је хтела али цензура је брисала. У томе случају те две ствари треба разликовати.

Господо, ја се ни мало не слажем са извесним изјавама односно упадицама које су овде пале, које иронишу, да је то „врло важно”. Ја морам ту разликовати два случаја, од којих један јесте важан. Ако редакција није хтела по својој вољи да уврсти ту изјаву у своме листу, онда ствар није важна, јер се са овога места не може диктирати једноме листу, шта ће донети, а шта неће, — то се мора оставити увиђавности појединих листова, па ако један лист неће да прими ту изјаву, наћи ће се други; Али, господо, ако је онај други случај, да је редакција уврстила а можда цензура брисала, у томе случају ствар је важна. (Одобравање и пљескање).

Ја, господо, са овога места морам изјавити да ћу као Претседник Народне скупштине учинити све да се не догађају такви случајеви, да, кад један народни посланик пошаље једну своју изјаву у један лист, да она због цензуре не може да изиђе у јавност.

То сматрам за своју дужност. Г. народни посланик Дошен, нека буде миран, нека верује мени, да идемо полако и сигурно унапред. Ви сте видели да смо почели претресати и интерпелације, па је разумљиво да ћемо и у будуће редовно, сваки четвртак, употребљавати, према прописима Пословника. У пуној консеквентности, инсистирајући на томе питању постигли смо резултат да је Краљевска влада показала једно разумевање и данас више није потребно за одговор на интерпелације ургирати Краљевску владу. Уверен сам, господо, такође да ћемо изнети један низ молби пред Народној скупштини и да ће и та ствар ићи правилним колосеком. Уверен сам, дакле, да ћемо консеквентним, мирним и лојалним радом са Краљевском владом постићи и то, да ће и слобода штампе, бар што се тиче Народне скупштине и народних посланика бити остварена можда још и пре него што се садањи закони у томе погледу промене. Ја бар то желим и желео бих да Претседник владе г. др. Милан Стојадиновић, који је познат као човек широке руке, да у томе погледу буде широке руке, и да Народној скупштини да извештај пређујем у томе погледу онако како је и Претседник Народне скупштине широке руке у пређујемима једне друге врсте. (Одобравање и пљескање).

Има реч г. др. Војислав Дошен.

Др. Војислав Дошен: Са одговором г. Претседника Народне скупштине мора се човек задовољити зато, јер г. Претседник обриче да ће успети у томе, да ће се изјаве народних посланика које се у форми исправака дају уврштавати у наше листове, и да ће бити објављивани и говори народних посланика који се држе у Народној скупштини. Ја сам задовољан одговором, али верујем да г. Претседник у томе неће успети. То верујем зато, јер г. Претседник Народне скупштине има сам лично искуства шта је цензура, и у погледу своје личности. Ја сам био случајно на Опленцу 1935 године, и чуо сам говор Претседника Народне скупштине, и тај говор није ушао у наше

новине, и ако је тај говор одржао Претседник Народне скупштине. Па онда сам био присутан оној седници када сте ви гласали са ове стране (показује на десницу) против г. Ђирића, и када је г. Ђирић одржао говор као изабрани претседник, председавајући седници Народне скупштине. Тај је говор цензура искасапила, а, међутим, од речи до речи био је отштампан говор привременог претседника г. Јанковића. Па онда, када погледамо све наше новине, видимо на пример у Словенији да не објављује словеначка штампа све вести једнако. Уколико је клерикална, или тачније, ЈРЗ штампа, онда видимо да оно, што сме да објави словеначка ЈРЗ штампа, то не сме да прештампа ни један други лист, и онда видимо, на пример, господо, и ово: да је један лист у Далмацији случајно објавио ону резолуцију, донету на збору г. др. Корошеца. И у тој резолуцији др. Корошец, као ЈРЗ Министар, тражи аутономију за Словенију са седиштем у Љубљани. И према томе, види се, господо народни посланици, да када се не да слобода штампе, да онда народ не може имати ни контролу над радом народних посланика и над радом Краљевске владе.

Међутим, не могу да примим препоруку г. Претседника Народне скупштине, којом упућује наше новинаре и дописнике да буду некако вештији. То значи: цензура је строга, то је реакционарна установа коју наша влада подржава, а ви новинари будите вешти, па шверцујте ако можете, поред тако строгих цензорских финансија, такве чланке кроз новине.

Међутим, штампа и слобода штампе не овисе од вештине новинара, од вештине новинара овиси, да ли ће његов чланак бити лепше писмен или мање писмен, већ овиси од цензуре, која је и по овом реакционарном закону о штампи искључена, јер превентивне цензуре нема али је она силом и гажењем закона заведена. (Гласови са левице: Нека каже Министар правде!).

Кад велите да каже Министар правде, да чујемо господина Министра и ја бих га молио да изјави, да ли, по нашем Закону о штампи, постоји цензура, а да она постоји и мимо закона, то сви знамо. Јер ако се забрани један лист три пута уза-стоце, по закону видимо да такав лист може да изгуби право даљег излагања. И кад донесу какав лист државном тужиоцу, па га питају, да ли хоће да га пропусти, а лист се пропушта кад Пресби-ро достави државном тужиоцу да га пропусти, а кад стави захтев, да се нешто избрише, онда се брише. А не само да се цензуришу говори народних посланика, него се цензуришу и говори активних Министара.

Читали сте данашње новине, па видите одговор господина Ђуре Јанковића, као одговор мени, а нигде се не спомињу она писма на личност Претседника владе, која сам ја споменуо и на која је Министар шума и рудника Јанковић одговарао. Ја сам очекивао одбрану напада по тој тачци у новинама, да се покаже како је Министар шума и рудника Јанковић мене побијао или побио, али о томе цензура није допустила ни једне речи да се напише, јер би се из тога одговора видело шта је говорено у Народној скупштини, а то је оно што овој Влади смета.

Кад је ова влада тражила овлашћење у Финансијском закону, да јој се даду овлашћења да хитно донесе политичке законе, Закон о штампи;

кад је потребу на ту журбу увидео и Сенат, па скратио рок за доношење тих закона, — онда влада није донела политичке законе и ако може слободу штампе и по овом закону моментално у најбржем времену да донесе и даде нашем народу и то, ако само каже државним тужиоцима: Не смете тражити да вам се доносе новине на превентивну цензуру, и не смете забрањивати листове ако доносе истину која се у овој Народној скупштини чула.

С тога разлога, господо народни посланици, ја желим да завршим и да подвучем строгост цензуре и неслободу штампе, коју је сама ова влада завела, те подвлачим да ова влада подржава реакцију, јер не допушта да се читају у штампани речи које су изговорене за народ и у корист народа. (Одобравање и дуготрајно плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, о политичким тврдњама, које је мало час изнео г. посланик Дошен, ја се са овога места не могу упустити у расправу, али морам да учиним једну исправку. Г. посланик Дошен није мене разумео ако мисли, да сам ја под вештином сарадника листова разумео оно, што је он схватио. Ја сам хтео да кажем ово: да се, ако су сарадници појединих листова вештији и способнији, неће догодити омашка да н.пр. за једног члана Парламента кажу да припада једноме Клубу а он припада, међутим, другом. Ништа више нисам хтео да кажем, а најмање оно да би они цензуру неком нарочитом вештином изигравали.

Господин посланик Дошен ми је упутио још једно писмо које гласи:

„Ја сам још у октобру месецу 1935 г. покренуо питање издвајања села Црња и Војвода Бојовић из састава општине Војвода Степа, тражећи да село Црња добије самосталну општину, а село Војвода Бојовић, да буде присаједињено општини Српска Црња.

Молбе у овој ствари ми је потписало 98% заинтересованих бирача, те сам ове молбе упутио преко Бановине г. Министру унутрашњих дела. Поднео сам пре годину дана и кратко питање у овој ствари на г. Министра унутрашњих дела. Ова ствар није од Бановине кренула даље све дотле док г. Министар др. Крек није на молбу усмену, а после и писмену молбу, којој сам и потребну мапу прикључио, ову ствар напред кренуо. Први пут сам интервенисао код г. Министра др. Крека усмено и писмено у мају 1936 г., па је већ концем маја 1936 год. Министарство унутрашњих дела писало Бановини да пошаље овај предмет Министарству, пошто је деоба општине оправдана и пошто се предмет код Бана налази још од октобра 1935 г. Потписан је и Указ у овој ствари, али није био објављен у Службеним новинама све дотле док г. Министар др. Крек није на моју молбу учинио сходно да се Указ обнародује.

Како се види, ја сам деобу општине покренуо и исту од почетка па до свршетка поступка брижљиво пратио и пожуривао.

На прошлим општинским изборима добила је у Црњи Ј. Р. З. 7 гласова, а листа мојих пријатеља 437 гласова, док је у Војвода Бојовићу добила Ј. Р. З. листа 28 гласова, а листа мојих пријатеља 195 гласова.

Сада ће се 7 марта 1937 г. обављати поновни избори због деобе општине, па власти подузимају

све да мој углед на неукусан начин пред бирачима умање и униште. Тако је било позвано по општинском бележнику Кирићу писменим позивима за 29 и 30 јануара 1937 г. преко 480 бирача из Црње и преко 300 бирача из Војводе Бојовића, да им се по налогу в. д. Бана Рајића саопшти, да ја на деоби општина нисам радио, већ да је радио неки Будићин и да потпишу празан табак, да би доказали, да им је саопштење учињено.

С тога ми је част упитати Вас, Господине Претседниче, да ли сте вољни да интервенишете код г. Министра унутрашњих дела, да се забрани управним и полицијским органима да, у вршењу званичне дужности, а злоупотребом исте пред бирачима, омаловажавају рад и углед народних посланика, као и да се означеним органима забрани свака агитација.

Молим, да ми на ово кратко питање изволите одговорити на првој седници Народне скупштине, која ће се одржати после предаје овог питања, а пре прелаза на дневни ред."

Господо народни посланици, и ово је једно од оних питања које строго узевши није требало упутити Претседнику Народне скупштине, него г. Министру унутрашњих послова. Ја сам ставио себи за правило да на сва кратка питања упућена Претседнику одговорим зато што г. народни посланици нису имали прилике да добију никакав други одговор, али изјављујем, од како г. Министри одговарају на интерпелације, да више немам разлога да на оваква питања одговорим са овога места. Према томе, ја ћу ово питање само упутити г. Министру унутрашњих послова са молбом да ову ствар извиди и да да одговор г. народном посланику Дошену, и молим господу народне посланике да таква кратка питања, која спадају у ресор појединих министарстава, упућују министрима, а ја сам уверен да ће господа министри исто тако почети одговарати на кратка питања као што су почели одговарати на интерпелације.

Има реч народни посланик г. др. Војислав Дошен да се изјасни по овом питању.

Др. Војислав Дошен: Господо народни посланици, чујем са деснице примедбе „Доста је”, а то значи да је доста од мене, а ја кажем, господо, да је мени њих доста, јер они мени краду и моје гласаче, а не ја њихове, па из тих разлога ја морам овде да тражим себи заштиту.

Господо народни посланици, ово питање које сам упутио на Претседника Народне скупштине г. Ђирића надлежно је упућено, јер ја тражим од њега као од Претседника Народне скупштине да заштити углед чланова Скупштине својим претседничким ауторитетом. За то је он надлежан. Ја, господо, по овом питању, упућеном на г. Министра унутрашњих послова пре више од године дана, још никакав одговор нисам добио. (Повици са левице: Нећеш га ни добити!) И нећу га ни добити.

Господо народни посланици, да би вас боље упознао о чему се овде ради морам да поновим ово. Радећи око деобе тих општина, пошто се много бавим у срезу, прошли избори, 6 децембра, завршили су се резултатом који је прилично тихо прочитао г. Претседник Ђирић и нисте га читали у новинама, јер то цензура не допушта, а који је резултат овакав: Ј. Р. З. листа у Црњи 7 гласова а моја листа 437; Ј. Р. З. листа у Војвода Бојо-

вићу 28 гласова, а моја листа 195 гласова. Сад би се ја требао обрукати по жељи Јерезе пред тим бирачима, па сада траже ко ће ме обрукати. Народ неће да ме обрука, него треба власт да ме обрука. И сада су, господо народни посланици, путем власти и по наређењу г. в. д. Бана Рајића позвани сви бирачи из Црње и Војводе Бојовића, њих 800 са писменим позивом, под бројем..... (Повици са деснице: То није могуће!).... Како да није могуће кад су те позиве мени предали моји пријатељи а ја ћу их предати г. Претседнику скупштине. (Прилази претседничком столу и један део позива предаје г. Претседнику, један део дели међу поједине г. г. Министре, а остатак задржава. — Бурно одобравање на левици).

И према томе, са писменим позивом, провођеним са општинским печатом, позван је народ да му се саопшти: није истина да је ваш посланик радио за вас него је радио срески Претседник Ј. Р. З.

Дакле, господо народни посланици, шта је овде злоупотреба? Злоупотреба је да општински плаћени апарат позива 800 људи, на општинском папиру, за општинско време, путем општинских достављача, да се овако једна ординарна лаж саопшти овоме народу.

То је онај Рајић који је 1928 године постављен за великог жупана београдске области за кога је др. Милан Стојадиновић, Претседник Владе, потписао интерпелацију, и у тој интерпелацији протествовао како може да се за жупана постави тај Рајић када је он за време рата био у поверљивој служби мађарског хонведског Министарства. Али, пошто је тај Рајић способан, онда га је употребио г. др. Стојадиновић да му Рајић са општинским изборима сурогира „народно поверење” у Војводини. А иначе помагао му је....

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, због ове увреде опомињем Вас на ред, и скрећем Вам пажњу да Вам је време говора истекло.

Др. Војислав Дошен (наставља): Помагао му је срески начелник Руп....

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, Ваше је време истекло и молим Вас да завршите ваш говор.

Др. Војислав Дошен (наставља): И чији је брат Едо Руп осуђен у Марибору по царинској афери ради фалсификовања.

Јер је осуђен зато, што је фалсификовао царинске декларације, а овај срески начелник Руп треба да буде кажњен што фалсификује народно поверење. Ја знам да је то непријатно Влади и Јерези слушати, па сам зато и рекао да знате колико народа имате уз вас. (Одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, прелазимо на дневни ред. (*Манфред Паштровић:* Молим за реч о повреди Пословника).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч народни посланик г. Манфред Паштровић.

Манфред Паштровић: Господо народни посланици, мени је жао, верујте ми, што сам данас присиљен да тражим реч о повреди Пословника. Ја не могу растумачити поступак Претседника Ђирића баш лично према мени. Не знам из ког разлога, али увек кад ја нешто тражим и питам, увек на-

лазим отпора на његовој страни. Господо, ја сам јуче предао један врло озбиљан упит, о коме нећу баш ради његове важности сада да говорим, иако бих могао да говорим, него ћу да чекам да видим хоће ли ми г. Претседник одговорити бар сутра, јер по Пословнику, и кад се подноси упит, Претседник треба да одговори. Ми смо чули одговор г. Дошена, а мени, не знам разлог зашто, г. Претседник није одговорио. Упит је, Господине Претседниче, јуче предан г. шефу кабинета, он га је послао г. начелнику и према томе ја сам очекивао одговор. Верујте ми, Господине Претседниче, зато што сам Југословен и националиста, ја о томе упиту нећу сада да говорим, али ако не добијем одговор, ја ћу сутра да говорим.

Претседник Стеван Ђирић: Не треба се због ове ствари узрујавати. Ствар је сасвим проста. Ја сам јуче у 7 часова увече заиста добио једно кратко питање написано од г. народног посланика Паштровића.

По нашем Пословнику, који г. Паштровић није добро цитирао, Претседник Народне скупштине има да на та кратка питања одговори у истом сазиву а не сутра дан. То сам ја, господо, спонтано увео као праксу да господи народним посланицима на кратка питања одговарам одмах, и ја ћу и г. Паштровићу одговорити на првој седници. Али, пошто је питање такве природе, а то мора признати и г. Паштровић, да не могу на њега одговорити пре него што бих добио обавештења од надлежних фактора по овом питању, то ћете допустити, баш у интересу оне установе, коју ви, г. Паштровићу, хоћете да штитите да сам у овоме морао овако поступити.

Ја не могу допустити да сте бољи националиста и бољи Југословен него ја. Ја морам да протестујем против тога, да г. Паштровић какав други други мотив тражи зато што му нисам одговорио после неколико сати на једно тако деликатно питање.

Прелазимо на дневни ред: Продужење претреса извештаја Одбора за проучавање предлога трговачког закона.

Реч има народни посланик г. др. Драгутин Јанковић.

Др. Драгутин Јанковић: Господо народни посланици, предлог закона трговачког у истини није политичке природе и о њему би могли свакако објективно, мирно и у пуној сагласности говорити и решавати. (Један глас: Не чујемо ништа!) Казао сам, господо, да предлог закона трговачког није политичке природе и да се о њему са тога разлога може потпуно објективно говорити. Али јутрос сам прочитао из новина да је клуб Југословенске радикалне заједнице решио, да у начелу прими овај закон, па ми изгледа да поред објективне стручне критике морамо дати и политичке аргументе, те ако би успео да клуб већине убедим, да и због политичких разлога за њу, незгодно је, да тај предлог закона од већине буде примљен.

Предлог закона трговачког и предоснова грађанског закона, то су два последња предлога јудицијелних закона који су постали у периоду од 6 јануара. Ја сам ланске године имао прилике, приликом претреса буџета да укажем на основне мане тога јудицијелног законодавства. Овај предлог трговачког закона носи исте мане и трпи исте замерке као и то цело јудицијално законодавство, које је по нашем мишљењу имало типично анаци-

онално обележје, како по језику, тако и по стварним особинама. Тако и овај законски предлог има исте мане и исте му се замерке могу учинити. Ми смо у тој дебати, подвукли, да кад су ти закони донесени није било форума пред којим би имали могућности да о њима говоримо, и ми смо заиста у то време могли говорити о тим законима само као о свршеним законима, а не као о законском предлогу, те према томе и наше критике и замерке нису имале ефикасне вредности. Међутим, данас већ имамо могућности да о једном таквом законском предлогу говоримо и да тражимо могућности да убедимо и Краљевску владу и већину скупштине, и мањину, која је у напред убеђена о томе да овај законски предлог, овакав какав је, ни са политичке стране није прихватљив, те да је најбоље за Краљевску владу да га врати у Одбор, или чак да га врати г. Министру правде на потпуно прераду. (Пљескање на левици). Јер, шта ће Краљевској влади данас, кад има Парламенат, кад има Одбор, кад има све могућности да исцрпи своју аргументацију за доношење једног доброг националног и савршеног јудицијалног закона, зашто би и са тих политичких мотива примила на себе одговорност за доношење овога закона. Има још нешто, господо. Колико сам ја упознат против овога законског пројекта, изјасниле су се многе трговачке коморе, изјасниле су се све адвокатске коморе, Народна банка Краљевине Југославије, а колико ја знам, и сва господа стручњаци који су питани о томе, осим госпode која су била у комисији и која су остала против тога пројекта. Ево још једног аргумента, зашто би примили одговорност за доношење овога закона, који је израђен пре него што је дошла ваша Влада и против кога су се изјасниле готово све трговачке коморе, дакле готово цео трговачки сталез.

Из опште аргументације ја бих вам дао још један доказ, колико је по моме мишљењу та одлука Клуба Радикалне заједнице била предухитрена с обзиром на саму суштину и на објективно гледану страну овог законског предлога.

Предлог трговачког закона за Краљевину Србију носи једно обележје потпуне несавремености и потпуног социалног реакционарства. Већ у чл. 3, односно у § 3 овог предлога трговачког закона ви ћете наћи одредбу, да наређење о фирмама, о трговачким књигама, о прокури не односи се на лица, која су трговци у смислу § 1, а баве се омањом трговином. Наћи ћете дакле једну одредбу, која говори о мањим трговцима, о трговачким радњама мањег или већег обима, о социјалном економском и капиталистичком диференцирању великог и малог трговца.

То чини, господо, да је овај закон већ у својим темељима чисто реакционаран у социјалном смислу.

Замислите и претставите себи, да општи грађански закон ове земље поделите у његовим одредбама поделом на велике и мале поседнике, на велика и мала имања, на велике и мале дужнике, на велике и мале повериоце. То ме потсећа на давнашњу диференцију у Душановом законнику, на велике и мале, на социјалну реакцију Средњег века. То потсећа не на прогрес и напредак, него на назадњаство и на враћање готово у феудално време.

Ето са чисто социјалног момента непримљивости овог закона!

Сад ћу прећи на стручно излагање и гледиште, како би данашња модерна правна наука могла у посматрању овог предлога стати на једно гледиште.

Ја сам одмах у почетку, господо, рекао, да је овај предлог један од последњих из онога низа јудицијелних закона, који су постали у време 6 јануара и он носи — кажем и понављам — исте мане и трпи исте замерке, као и цело то наше јудицијелно законодавство.

Он је по своме духу реакционаран, по своме језику ненационалан, по терминима, који у њему владају, чисто германско-немачког карактера, а по правним формулама и по диспозицијама, које треба да имају социјално економску реакцију — ако хоћете — реакционаран и назадан.

У првом реду питање језика се мора да постави и у овоме закону. Као типично јесте да онај део закона, који се односи на трговце, даје дефиницију трговца и његовог особља, писану једним потпуно ненационалним језиком, а други онај део, који се односи на акционарска друштва, или на деоничарска друштва, како се каже у закону, писан је у чистим терминима, али по страниј терминологији и у духовном језичном погледу савршено германистичким

Тако код § 1 у првом одељку ви се спотичете о један чист германизам и о једну реченицу, која није написана у духу нашега језика, а која гласи: „У смислу овога закона трговац је ко се у виду привредног занимања у своје име бави неким од ових послова”.

Цела ова реченица је склоп неправнички написане дефиниције, а формално и језички потпуно неисправна, ко у законску терминологију не може да значи субјективно правно и одређено лице, које у законском обиму и у тексту закона има да буде носилац права, или извесних обавеза итд.

Затим у § 12 наћи ћете овај израз: „Оснивање подружнице пријавиће се регистарском суду главнога настана.” Настан је, по моме скромном мишљењу опет једна кованица германска, која треба да замени смисао седишта и домицила. Ја не знам зашто је овако употребљен овај израз кроз цео закон.

Затим у § 33 остављена је номенклатура имена и презимена чисто германска. Тако у одељку 3 овога §-а каже се: „Ако трговац има исто породично и рођено име”...

Ово је сасвим на штету нашега језика са обзиром да ми имамо довољно одређене појмове и законске и јуристичке и у имену и у презимену. Даље у § 73 каже се: „Ко поднесе признаницу или потврду од трговца овлашћених на пријем новца односно предмета означених у признаници”... Опет један германизам.

Па онда „право задржања”, па даље: обим пошлководства по прокури и правној и делатној способности.

У § 143 у глави „Обрачун са испалим другаром”, у првој реченици, каже се: „ако другар испадне из друштва”... Ово је израз неправнички у техничком погледу а и у језичном смислу нетачан. Па онда даље у истом §-у каже се: „удео и прираштај испалог другара”... Опет једна реч која не одговара потпуном смислу језичном и не значи

правнички ништа. Па онда: „за износ који испалим другару припада” итд.

У § 194 и 199 употребљује се израз „симултанско” оснивање. То је такође један страни израз који не одговара нашем језику и који је, не знам зашто, овде употребљен.

Па онда још један пример потпуне отсућности духа нашега језика и чисте германизације видимо у § 336 који гласи: „Друштва којима су предмет предузећа банкарски, други кредитни или послови осигурања, дужна су за 15 дана од дана скупштине цео свој биланс и цео свој рачун добитка и губитка објавити на начин правилима опсан за објављивање скупштинских закључака и поред тога по свом избору или у Службеним новинама Бановине у којој је седиште друштва, или и у једном и у другом листу. То вреди и за друга дионичка друштва која имају деонице на доносиоца и чија основна главница износи најмање 10,000.000 динара.”

Читав један галиматијас и нигде запете (Један глас: То се да исправити). Ово су начелне примедбе у питању самога језика, а ове читаве реченице у исто време говоре и о самоме духу језика, који је употребљен у духу закона. Потпуно идентично, истина са малим побољшањима која су вероватно дошла после примедба у Одбору за доношење овога закона, који је идентичан са осталим јудицијелним законодавством у овој земљи, за које је наш друг г. Лазић казао, да је за наш сељачки народ потпуно неразумљиво. Само ја морам да одбијем примедбу г. Лазића да је ово учињено у интересу адвоката. Ја бих могао да кажем, да би ова негативна страна овога законодавства можда била баш корисна за народ, јер би онда свакако отпали сви надри-адвокати и пискарачи, те не би могли да служе народу место адвоката. Али то би био једини бенефицијум код огромних негативних страна овога закона. Има нешто још што овај закон чини непријемљивим. Осим застарелих теорија, о чему бих могао да наведем много примера, овде ћу говорити као о примеру о пословима које прокуристи закључују са самим собом.

У једној материји права која се зове теорија облигација, или теорија извора облигација код многих писаца чешће имамо да се из једне основне теорије створи један нов појам, па да се изађе са новим проналасцима у теоријско правном смислу. Тако је и код теорије о изворима облигација уговора са самим собом добио своје место. Примера ради наводимо професора Демога, париског професора права. Интересантно је да наш законодавац са овим предлогом није доследно отишао у тој теоријској дисхармонији извора облигација, а то је проста ствар, и лајцима је јасна. Уговор са самим собом то је онај уговор са самим собом кога ви као пуномоћник једнога лица можете закључити са самим собом. Ви сте на пр. старалац масе, продаје се масено непокретно имање и ви се појављујете као купац, па иако сте старалац, купите то имање. Један случај мањи и ређи и не верујем да је у пракси чест, с обзиром на велику моралну и материјалну одговорност старалаца према купцима. За овакав уговор има могућности код деоничарских друштава, а специјално код берзанских закључака, где могу прокуристи, директори и чланови управног одбора банака, који за банку

делују као прокуристи и пуномоћници, од исте банке за себе купити хартије од вредности, ефекте итд. То вам је уговор са самим собом.

Не знам зашто је требао некеме код трговачког закона један такав чисто правнички луксуз и то не у материји којој би могао одговорати, у материји о акционарским друштвима него у материји о прокуристи, као претставнику обичног трговачког друштва, што је апсолутно по моме мишљењу правно немогуће.

Ја бих могао читав сат развијати чисто теоријске аргументе противу ставова овог трговачког закона, и то како у теоријском погледу тако и противу несавремености целог закона. Али има нешто што га још са друге стране чини непријемљивим.

Ми нисмо више у периоду хитања, периоду оне политике која се водила у периоду од 6 јануара и која је ишла што бржој унификацији закона. Она је завршила свој период и завршила сву унификацију, сем овог трговачког закона и грађанског закона.

Зашто би сада ми хитали и журили да то недовршено дело из тога периода примимо на себе и да га, овако недовршеног, са свима својим мањинама, које су данас могуће да се исправе, примимо, јер сад имамо могућност критике, јер имамо у Парламенту могућности да решавамо, а онда тога није било, па зашто би сад на пречац примили ово.

Један једини аргуменат, који ми је речен савсим објективно и колегијално, у овоме је: ми у овој нашој легислативи од две године не донесмо ни један закон, ајде бар овај да донесемо.

Ако је до тога аргумента, ви сте у одбору имали закон о иступима, зашто њега нисте узели, јер је много бољи, довршенији, савршенији и интересује много већи број малих људи из народа.

А друго, има један аргуменат контра. Ова легислатива наша за две године успела је да донесе два буџета и два Финансиска закона. Заиста је то сувише сиромашно. Свију нас била би жеља да наш рад буде много плоднији, али има наш народ лепу изреку: Целог лета једна репа, па и она црвљива.

Ако је због тога да из овог разлога један овакав закон примимо, онда је боље да га не примимо, јер ће он изазвати толико буре и нападаја код трговачког staleжа, на кога треба да се примени, а да не говорим о нама правницима, који у овом закону гледамо мане целокупног јудицијелног послератног законодавства. (Одобравање на левици).

Ја сам и онда употребио један аргуменат који могу и сад да подвучем. Цело наше јудицијелно законодавство, унифицирано, има своје порекло и дефиниције у аустријским законима, за које сви знате да су чисто духовно и теоријски германског порекла, да су производ једне законодавне политике коју је Аустрија као анационална и ненационална држава била приморана да води, а то је да у законодавном погледу води политику анационалних и ненационалних закона (Пљескање на левици). Господо, Претседник Владе је лепо јуче рекао у његовом експозеу приликом буџета Министарства иностраних дела: Ја не водим, казао је он, ни англофилску ни франкофилску ни германофилску политику, ја водим југославенофилску, ја само знам за Југославију, која је мој идеал и водим само ту политику. Баш због тих идеала, те

југословенске националне политике, потребно је да овај предлог анационалног духа не постане национални југословенски закон. Јер ми у нашој законодавној политици имамо савршено супротан циљ онеме које је имала Аустрија у њеној законодавној политици.

Има још један велики аргуменат против примања оваквог предлога закона, а то је што је он непотпун. Није он само непотпун, као што је рекао умесно колега др. Мохорич, што нема уводног закона и што не би имао и као што нема ни прелазног наређења по његовој примени, него зато што целу материју не исцрпљује. Ми на нашој територији имамо у начелу и у принципу три легислатије трговачко-правног карактера и имамо у ствари шест законодавстава трговачких. Овим од прилике дајете само главу том законодавству а трупове остављате, и, ако бих могао да се тако изразим, ви ћете после доношења овога закона имати једну главу а 6 трупова законодавних у погледу трговачког законодавства. Је ли то нормално, је ли то паметно!

Овај предлог сачињава одредбе о трговцу као таквом и о трговачким друштвима. Међутим, одредбе о трговачким ефектима нису донете осим, разуме се, менице и чека, који су већ уређени законом о чеку; па онда одредбе о осигуравајућим друштвима; па одредбе о штедионичким друштвима; па одредбе о берзама, о мењачима и берзанским посредницима; па онда цело стварно трговачко право овде се не појављује, и ако ви код одредаба о трговцима и код одредаба о трговачким друштвима имате једну масу питања и једну масу ствари већ поменутих, које улазе директно и чисто у домен стварног трговачког права. И ако се каже, господо, да ће облигациони део трговачког права остати онај, који је у грађанском праву, за трговачко стварно право то се не може да каже, јер у трговачком стварном праву имамо појмова потпуно различних н.пр. за покретну хипотеку, за коју би тешко могли наћи теоријску аргументацију у цивилном праву. Ето још једне од најважнијих одредаба, без које не могу замислити један модеран закон, а нити данашња модерна наука о праву може да замисли један трговачки закон без стварног трговачког права. И ви то овде имате и хоћете да озаконите?! Немојте господо!

Ја сам изашао на ову говорницу с тога разлога, што сам сазнао, да сте донели начелно решење о начелном примању овога закона, и жао ми је да први закон, који буде примљен у овој националној југословенској скупштини буде предлог једног анационалног немачког закона (Пљескање на левици).

И ја бих се поред ове чисто стручне аргументације противу овога предлога, вратио на политички моменат и скренуо пажњу да апсолутно без разлога примате на себе терет одговорности за један предлог закона, који није постао за време периода наше или ваше владавине, већ у ономе времену, кад се фактички није могао ни један предлог дискутовати, него само толико колико су чинили поједини чланови комисије.

То је моја реч и моја молба и ја верујем, да ће наћи одзива и одобравања код вас. (Пљескање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Има реч извештача већине народни посланик г. Момчило Сокић.

Момчило Сокић: Господо народни посланици, у овој начелној дебати о Трговачком закону може бити говора само о томе, да ли је, или не, овај и овакав трговачки закон потребан нашем народу и нашој земљи. Господа говорници у том погледу пребацили су се. Господо, Трговачки закон унифицира 6 законодавстава у нашој земљи. Трговачки закон овакав какав се подноси Народној скупштини, рађен је од стране најугледнијих наших правника и познатих професора универзитета. Поред тога, господо народни посланици, о томе законском предлогу водили су рачуна и Министри Краљевске Владе, а и Одбор за проучавање тога законског предлога, који је свестрано и са учешћем свих народних посланика у томе Одбору једногласно закључио потребу доношења тога закона.

Господин Мохорич, који је био и Министар трговине, покушао је у своје експозеу да оспори важност овог закона, и то господо на тај начин, што је у своје извештају као главни разлог навео рад Одбора за проучавање тога закона. Господо, ја бих само требао да вам напоменем, да је у томе Одбору највише учешћа у дискусији узео господин Мохорич, да је господин Мохорич пред собом имао све примедбе и све жеље не само привредних комора, о којим примедбама смо и ми остали чланови Одбора водили рачуна, него је господин Мохорич располагао жељама свих банкара у овој земљи.

Према томе, када је господин Мохорич био почастован од већине у Одбору, да узме тако широку дискусију и тако имао великог утицаја да смо по његовом предлогу променили преко 80 параграфа тога закона, онда сматрам, господо народни посланици, да г. Мохорич у своје извештају није смео себи да дозволи, да нападне рад Одбора.

Али, господо, не треба заборавити да је рад Одбора не само био правиан, него је рад тога Одбора у 24 седнице трајао просечно дневно 5—6 часова (*Иван Мохорич:* Више, трајао је 8 часова).

Ја бих молио, господо народни посланици, осим Финансијског одбора у Народној скупштини, да чујемо још за који одбор који је толико радио и тако брзо посао свршио.

Међутим, господо, ти приговори не одговарају.

Има других приговора, нарочито на извесне главе и параграфе овог законског предлога. Ти би приговори требало да буду јачи и они се односе у главном на извесне одредбе, које имају да регулишу акционарска, деоничарска друштва.

Господо народни посланици, ви врло добро знате у каквим смо приликама ми живели за последњих 7—8 година. Ми и данас преживљујемо те привредне прилике, ту привредну депресију, и ми и данас читамо у дневним листовима о суђењу банкарима, као што је суђење у Пироту или као што је случај у Ваљеву или доле у Шапцу, где су неколико људи са учешћем свога капитала од неколико стотина хиљада динара појели народу улога преко 5 милиона динара. Зато, господо, долази та одредба у данашњи законски предлог, да се спрече такве радње и да се учине одговорним они, који тако раде за оно што учине. Дакле, господо, код таквих случајева у земљи морало се при доношењу овог законског предлога водити рачуна о

томе, и у овоме законском предлогу унесен је извештај коректив онога што је до сада било; појачана је одговорност оних који су у својим касама држали народне паре.

И још један приговор, господо, који би био од важнијих то је приговор на страна друштва у нашој земљи, односно на страни капитал. Ја мислим, господо, да нема овде ни једнога од г. г. народних посланика који би могао да устврди да нашој земљи, оваквој каква је, није потребан страни капитал. Међутим, господо, такав глас чуо се је и са ове трибине, и, ако се не варам, тај глас се чуо од једног народног посланика, који је умео у своје време да се увелико користи благодетима тога страног капитала. (Један глас: Који је тај?). Г. Секула Зечевић.

Господо, не само да је нашој земљи потребан данас страни капитал него га и ми сами тражимо. Али треба да знате, господо, да је у овом законском предлогу регулисано то питање страног капитала и његовог учешћа у нашој земљи и да не може тај страни капитал имати више онај утицај који је имао до сада, пре доношења овога закона.

Господо, при доношењу ових одредаба о страним друштвима и Краљевска влада и редактори овога закона, и ви господо народни посланици, морате водити рачуна о томе, да су те одредбе донете у вези онога што постоји између нас и страних држава, тј. да између нас и страних држава постоје међународни уговори, и да се о духу тих уговора морало водити рачуна при редиговању односних законских одредаба.

Господо народни посланици, ја вас молим и апелујем да у начелу примите овај законски предлог, а верујем да ћемо у појединостима имати прилике да продискутујемо о сваком поједином законском пропису и да ћемо сваку добру сугестију за измену једнога законског прописа моћи примити. (Одобравање код већине).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има на личну примедбу народни посланик г. Иван Мохорич.

Иван Мохорич: Господо народни посланици, после говора известиоца Владине већине, изгледало би као да је наш рад у Одбору текао на савим други начин него што је била истина, и да сам оперисао једино тим аргументима што сам приказао тај рад у пуној светлости, у једном неколорисаном и неретушираном филму.

Заиста се радило 8—9 сати дневно. Можете мислити ако је пао терет стављања стварних примедба и формулисање појединих одредаба на мене, што сам уосталом са великим задовољством чинио, није никаква благонаклоност владине већине, која је ћутећи пратила незаинтересовано цело тај посао, него је под пробојном тежином аргументата осећала да ништа друго не преостаје. Али, господо, спречавала је та већина, да многа питања покренемо и многа питања затворимо и да се дискусија води како доликује тој материји. Ја сам само једног дана био отсутан, па се тога дана пројурило 70 параграфа без примедба. То се не може тако радити, па макар и стајали разлози о мршавом раду ове Народне скупштине.

Ми смо чули нашег уваженог г. предговорника г. Драгутина Јанковића, који је из владине већине, како се је изражавао са ове исте говорнице

по томе закону. Па, господо, ако никаквих других аргумената не би било, онда је само то толико тешко да сви стојимо под импресијом његових навода; а он је један одличан правник те је са свим ауторитетом са ове говорнице могао да говори. Известилац владине већине није одговорио на многе ствари које сам ја изнео, а тежиште мојих аргумената је било у томе што сам говорио о картелима, о консорцијама, о синдикатима и замерио што о томе ништа није ушло у састав овога законског предлога, затим што се доноси без уводног закона једна мртва материја која за 2 године не може да ступи на снагу, и замерио сам недостатку дефиниција, а нарочито сам се задржао на странцима.

Ја, господо, нисам ксенофоб, знам да треба страног капитала, знам да треба искуства странаца, тога личног капитала без кога се не може, али господо народни посланици, тај странац који улази у нашу земљу, који овде зарађује, право је да поштује наше законе, нека буде лојалан, онда ћемо и ми њега поштовати. Али да падамо на трбух пред странцима због неких конвенција, о којима сам говорио код буџета Министарства спољних послова, које су тобоже биле донете на неком принципу реципроцитета, које су у ствари нама диктиране силом прилика после Уједињења, конвенцијама, које смо морали да склапамо из других политичких интереса, да сад пропустимо за љубав тог ранијег рада, да створимо једну базу на основу које можемо те уговоре ликвидирати — ми не рушимо континуитет, — него тражимо постепено ликвидацију, само да ту базу донесемо.

То је било тежиште мојих аргумената и то још данас подвлачим. А ја молим господу из владине већине којима је до ствари стало, нека још једанпут размисле. Али ја нећу да полемишем са господом одборске већине, какав је био рад у одбору, ја мислим да ће бити најбољи одговор кад наговестим да ћу код 163 параграфа ставити конкретне предлоге за измену и допуну. (Одобравање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има Министар правде др. Никола Суботић.

Министар правде др. Никола Суботић: Господо народни посланици, није потребно да много говорим о еминентној важности изједначења закона у нашој Краљевини. Једнакост закона у свим областима државе, један је од најважнијих елемената и обележја јединства. Ништа мањи није значај изједначења за сваког држављанина и, уколико се ради о тако званим судским законима, за јудикатуру, за сваког судију, за сваког правног саветодавца и правног саветника.

Ми смо у свим гранама законодавства већ постигли прилично изједначење. И у ресору правде, поред кривичног права, готово је изједначено цивилно формално законодавство. Не достаје само још увођење у живот већ обнародованог закона о извршењу и обезбеђењу. Мање је повољно стање изједначења материјалног приватног права. Нису још изједначена: опште грађанско право, трговачко право са правом уговора о осигурању, приватно поморско право. Огромна материја опште грађанског права сама по себи, и чињеница, да је грађански закон важан за сваког држављанина, и у

другим државама имале су исто дејство. Опште грађанско право свуда се изједначаје као последње. Поморско пак право је самим особинама поморског промета повезано са правима готово свих, а за нас бар са правима држава око Средоземног мора. Његов међународни карактер налаже нарочиту опрезност у спровођењу основних идеја, а поред тога разне међународне конвенције захтевају, да им се прилагоде домаћи, национални закони. И суседна нам Италија спрема нов поморски закон. Поред тих потешкоћа рад на изједначењу општег грађанског права и на стварању поморског закона већ је много напредовао. Нацрт поморског закона је израђен. Сада је у току његово последње прегледање. Надам се да ће и тај рад скоро бити окончан.

Предоснова грађанског законика је већ пре готово две године разаслата на мишљење свим организацијама, надлештвима па и појединим стручњацима, од којих се може тражити или бар очекивати мишљење. Драго ми је што могу нагласити да је та предоснова у правничким круговима изазвала највеће интересовање. Разне коморе, судови и нарочито наши правни факултети, а члан једног правног факултета је и посланик г. Јанковић, дали су или спремају опширна и исцрпна мишљења, која већ данас — а нису још стигла сва — претстављају читаве књиге. Сав овај драгоцен материјал мораће да се среди, елаборат да се умножи и тако омогући успешан рад оне ревизионе комисије, којој ће бити стављено у дужност, да предоснову према изнешеним мишљењима прегледа, попуни, измени и дотера тако, да ће се моћи да поднесе Народном претставништву. Не могу прорицати када ће то бити, али стоји да је општи грађански закон један тако важан, без сумње најважнији предмет законодавства, да код њега свако превелико убрзавање рада може нанети само штете.

Питаћете господо народни посланици, зашто ја вама говорим о општем грађанском и поморском праву, а не само о предлогу трговачког закона о коме би морала бити реч. Зато постоје добри разлози. Трговачко право је, као и поморско, прометно право; оно је као и сам трговачки саобраћај много мање везано за поједину државу, па све више добија некакав универзални, светски карактер. Тај његов карактер, као и код поморског права, законодавцу налаже нарочиту обазривост. Трговачко право се одувек развија у правцу изједначавања не само у свакој појединој држави, него и међу самим државама. Зато је код стварања трговачког закона, исто тако као код поморског права, потребно да брижљиво водимо рачуна о напорима на пољу трговачког права других, наполе нама суседних држава, које готово све спремају или су већ донеле нове трговачке законе, или бар велике новеле досадашњих својих закона. Тај рад је морала пратити, њим се по могућности морала користити и комисија, којој је био задатак да састави нацрт за овај предлог који је сада у вашим рукама.

Повезаност једног дела трговачког права, са општим грађанским правом, пак, је разлог за то што данас имате у рукама само предлог I и II дела трговачког закона. Цео трговачки закон, наиме, као и у другим државама, имао би да обухвата општа наређења о трговцима, општа наре-

ђења о трговачким друштвима и наређења стварног и облигационог права. Општа наређења обухватају прописе о појму трговца, о трговачком регистру, фирми, трговачким књигама, трговачким пуномоћствима, трговачким заступницима (агентима) и трговачким посредницима. Она са наређењима о трговачким друштвима творе трговачко-сталешко право. Та група слабо је повезана са општим грађанским правом и са III делом трговачког закона. Она је више мање једна целина за себе. Сасвим другачији је положај код III дела трговачког стварног и облигационог права. Овај део заправо садржи само одступања од општег грађанског права и допуне које су потребне стога што се извесне правне ситуације готово искључиво појављују у оном саобраћају, који се према схватању привредног живота, сматра трговачким (као комисија, спедиција, превоз робе и т. д.) Према томе од прописа општег грађанског права у III делу трговачког закона ваља одступити само колико је стварно потребно. Просуђивање пак питања шта је потребно, није лако ни тамо где је опште грађанско право изједначено, а то је просуђивање далеко теже онде где тога изједначења нема, а такав је случај код нас.

Ма да су основна начела свих наших општих грађанских законика у суштини готово иста, има у појединостима много размимоилажења, а не сме да се заборави ни то, да ми имамо два правна подручја у којима опште грађанско право уопште није ни кодификовано. Ако бисмо данас хтели донети и III део трговачког закона, морали бисмо у погледу услова за склапање, у погледу начина склапања трговачких послова, у погледу места, времена и начина њиховог испуњења, у погледу тумачења воље странака, мана воље и израза воље, у погледу купо-продајног уговора и т. д. водити рачуна о четири грађанска закона и два правна подручја која тих закона немају.

Кда би хтели дати сва потребна наређења, III део трговачког закона морао би бити веома обиман, па би био скоро непрегледан. Али најгоре би било то што би такав III део важио једва две, три године. Чим би се изједначило опште грађанско право, морао би се III део трговачког закона из основа прерадити. То се већ не би смело пожелети због уложеног некорисног рада, а још мање би се то смело пожелети због поремећаја целог трговачког саобраћаја, којему би се у току неколико година два пута мењали основни прописи. Могло би се рећи, а то се и каже, да ваља сачекати за озакоњењем I и II дела. Тако жели и мањина Скупштинског одбора. Но, то не би било ни мало целисходно. Ево зашто. Да не говорим о томе колико је моралне важности што брже изједначење наших закона, част ми је скренути вам пажњу на ово: увођење у живот трећег дела трговачког закона неће захтевати посебних припремних радова. Сасвим другачије је то у погледу увођења у живот I и II дела. Ми живимо брже но што су живели наши преци. Најбрже живи трговина. Поједине њене институције, правне и техничке природе, мењају се врло брзо. Легислативно — технички било би погрешно да се све ово што вероватно неће бити стално регулише самим законом. Дајући закону само општи оквир, много тога треба оставити уредбама, које омогућавају брзу измену, ако се за то укаже потреба. Таквих уредаба предлог предвиђа извештајни број. Међу

њима има их неколико без којих се закон уопште не може провести. Да напоменем само уредбу о трговачком регистру. Те уредбе не могу се изградити све дотле док није узаконен текст закона. А за већи део њих сам предлог тражи саслушање привредних комора, као што уопште сматрам да је једно од преимућства предлога, да не бежи од преставника живота наших привредних комора, већ их позива у помоћ свуда где се од њих, према њиховом кругу рада, сме и може очекивати. За сву ту припрему, камо спада и штампање образаца за регистре итд. потребно је извесно време; потребно је и зато да судски ограни, којима ће бити потребно вођење трговачког регистра, могу проучити прописе о регистру, који ће за велики део њих бити новина. Из тих разлога је потребно да се први и други део трговачког закона озаконе што пре. А пошто се не може тачно одредити када ће бити готови сви припремни радови, тек уводним законом одредиће се дан ступања на снагу I и II дела. Уводни закон имаће осим тога још и потанко изражене дерогационе клаузуле. Имаће поред других потребних материја, нарочито због трговачког регистра и постојећих трговачких друштава, прилично обимна прелазна наређења и таксене олакшице при оснивању новог регистра.

Извештај мањине Скупштинског одбора садржи баш у погледу поменутог уводног закона прекор да предлог уводног закона није поднесен уједно са предлогом I и II дела трговачког закона. Тај прекор није оправдан. Један разлог већ сам навео. Даљи разлози су ови: не може се коначно редиговати предлог уводног закона док није утврђен текст самог трговачког закона. Нацрт уводног закона, који је одавно израђен и на који су већ стигла и сређена мишљења, мораће се делимично да преда већ и по овим примедбама које је Скупштински одбор унео у предлог I и II дела. Са таквим изменама ваља рачунати и у току даљег рада у Скупштини. Код сваке измене мора се проучити њен утицај на текст уводног закона.

Опасно би било такве измене у уводном закону уносити у току самих скупштинских дебата, јер сама мањина признаје, да је уводни закон обиман и врло важан за постојећа трговачка друштва. Али није тачно да је за доношење самог новог трговачког закона важно која ће његова наређења важити за друштва, која у тренутку његова ступања на снагу буду постојала, а која неће важити. Строго ваља разликовати две ствари: у самом трговачком закону мора доћи до изражаја што законодавац за будућност сматра за потребно и корисно. У овом закону одредиће се шта од ових наређења и колико важи за стара друштва. О овим друштвима мораће се свом обазривошћу водити рачуна у уводном закону, али не сме се због тога ништа мењати у самом трговачком закону. Народно Претставништво имаће прилике да изнесе своје мишљење о томе, шта ће од нових наређења важити за стара друштва, али било би криво овај предлог мењати стога, што би извесна његова наређења могла неоправдано погодити стара друштва. Да се то спречи — ако би тога у будућем предлогу уводног закона уопште било — прилике ће бити баш у парламентарном раду око предлога уводног закона. Али зато се не мора кварити предлог самог трговачког закона. У осталом, начин да се уводни закон доноси одвојено и доцније, познат је и уобичајен код доношења свих већих

закон на страни и у нас; да споменем само грађански партиципни поступак и Закон о извршењу и обезбеђењу.

Даљи је приговор извештаја мањине, да нови трговачки закон домаћој привреди наноси велике стеге, да омогућава шикану, да ће спречавати оживљавање привредне делатности, да уноси новине из страних закона, које не одговарају нашим привредним приликама? У извештају мањине нису наведени никакви примери за ова тврђења. Зато је тешко и одговорити. Ваљда ће за то бити прилике у детаљној дебати, како нам је то навестио г. Мохорич. Али једно може се рећи већ сада: наша привреда је, већ према потреби онога који о томе говори, заостала и напредна, више примитивна или више развијена. Истина је и једно и друго, према начину гледања, према привредној грани која је у питању итд. Не би се могло тврдити да у нас банкарство није развијено. Пре би се могло говорити о његовој хипертрофији. Слично је са млинском индустријом; текстилна индустрија бар у неким погледима примиче се томе положају; али гвожђарска и многе друге, бар по свом обиму и потребама земље, збиља су заостале.

Овде само једно да истакнем: Године 1912, пре 24 године, привреда ни у једном делу наше садашње Краљевине није била толико развијена колико је данас. У највећем делу била је на много нижем степену развитка. Ипак, предратна Краљевина Србија није се устручавала, да у свом „Предлогу Трговинског законика“ прими најмодернији тадашњи т.ј. немачки Трговачки закон. Зар данас да идемо у назад? Док се не докаже противно конкретним примерима, ја тврдим да је предлог доиста савремен, али да није прекомерно савремен за наше прилике, да су у њега заиста унесена многа наређења из страних закона, — сваки трговачки закон се тако ради — али да ни једно није узето, а да није савесно испитано, да ли је за нас потребно или да ли ће бити корисно.

Наша привреда није у свему равна привреди западних земаља, али мане и грешке у њој и нарочито у неким нашим деоничким друштвима биле су врло савремене и никако не заостају иза „западних“. Према томе и покушаји лечења тих болести морају бити „западни“. Убеђен сам да тако мисли и мањина, којој до оздрављења привреде није мање стало но већини. Убеђен сам и у то, да наређења која спречавају неуредан, необазрив, несавестан рад, као и она којима је уређења одговорност за такав рад, ни мањина није хтела означити као шиканозна, али у толико више морам молити да у детаљној дебати изнесе што у предлогу сматра да даје могућност шиканирању и ометању рада.

Извештај мањине жали се на то, да је скупштински одбор и сувише брзо радио, и да се предлог због тога није могао дотерати како би требало. Господо, довољно је прегледати извештај отштампан у стенографским белешкама. Он износи девет штампаних страна. Приговориће ми се, да су то само исправке штампарских и стилских грешака. То не стоји, ма да би и само то било доказ, да је, и ако је рађено брзо, ипак рађено савесно и потанко. Али ја сам набројао 39 важних и преко 40 мање важних стварних измена. Наводим само измене у §§ 3, 7, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 64, 70, 78, 194, 195, 196, 197, 202, 234, 255, 263, 279, 280, 291, 310, 326, 334, 347, 352, 371, 389, 412, 413, 424, 426,

428, 443, 446, 474, 477, 483 и 497. У свима овим параграфима нису исправљене само мале грешке, но највећи део изражава другојачије гледање на саму ствар. Скупштински одбор, дакле и поред брзине рада, радио је и добро и савесно и марљиво, и ја могу са своје стране да изразим сваку част господи из мањине, јер су они савесно, марљиво и добро радили. Од мањине одборске дошли су предлози већег дела измена, које је већина готово све примила. (Бурно плескање).

У појединостима мишљење мањине није задовољно још и са овим: да предлог не даје никакве или бар не даје довољне дефиниције, да не уређује картеле, конзорције и синдикате, да домаћу привреду не штити довољно од страних друштава, да наређења за друштва са ограниченом одговорношћу нису довољно јасна и прецизна. На ово, част ми је одговорити, да се дефиниције у закону дају што мање, јер већ Римљани су рекли, да је у закону свака дефиниција опасна. И ако сам ја добро јуче чуо г. Мохорич се за пример позвао баш на параграф 104 овога предлога, а то је господо, баш један од оних ретких параграфа који садрже једну дефиницију. Картели и друге привредне организације вишега реда, нигде у свету нису регулисане трговачким законима, па ни најновијим. То је и оправдано. Та материја је још толико у покрету, положај се тако брзо и често мења, да се картели итд. свуда регулишу посебним законима или, на основу законског овлашћења, уредбама.

У погледу страних друштава наглашавам, да су наређења наших постојећих закона много поштрена, али не могу прећутати ни то, да се ова материја највећим делом регулише међународним уговорима, где реч има и саговорач. Ствар Народнoг претставништва јесте, да код ратификације међународних уговора води рачуна и о оном делу њихове садржине, која се тиче страних друштава, а на уму ваља имати и то, да је сваки озакоњени међународни уговор доцнији закон који мења раније законе. Уосталом, и по том питању у специјалној дебати биће прилике да се изнесе, у којим погледима не одговарају наређења о страним друштвима. Убеђен сам, да ће тога бити врло мало, а сам г. владин повереник професор г. Шкерљ показаће вам, како је баш у § 503 одређено и уставнољено једно поштрење за ова страна трговачка друштва.

У погледу систематике главе о друштвима са ограниченом одговорношћу, разни легислативно-технички начини потанко су обрађени већ у образложењу предлога. Тамо су наведени и разлози, зашто је предлог израђен баш тако како јесте. Може се на ту ствар гледати различно. Ја, као и већина скупштинског одбора, баш начин предлога сматрам за најподеснији: у једну руку да се избегне превелики обим закона, да се избегне непотребно, чак опасно понављање наређења, која се већ налазе на другим местима у закону; у другу руку да се избегне и сувише велика неодређеност, као што је налазимо у Лихтенштајнском закону и у италијанским и швајцарским нацртима.

На крају, господо, морам казати, а то је оно што се можда могло одмах у почетку казати, да је овај закон израђен стручно. Ово је један стручан закон, на који се не може гледати онако, како се гледа на политику, па ни специјално на трговачку политику. Овај се закон мора да критикује

и оцењује само стварно и стручно. (Повици: Тако је!)

Зато не само што није било на своме месту оно што је данас казао г. народни посланик др. Јанковић, да је овај закон анационалан, да је изашао из једног ненационалног духа, него није тачно ни оно што је популарно хтео о њему да каже г. Миленко Глишић, кад је јуче казао, да овај закон изгледа, као кад се мртвом човеку тражи жена. (Смех) (Један посланик са деснице: Није то Миленко ни прочитао!).

Кад би трговина и уопште привреда у нас било исто што и једна лешина мртвога човека, онда би слободно било упитати, па како је та трговина и уопште привреда могла да се умртви и пре овога предлога Трговачког закона (Повици: Тако је!) Према томе ја не бих могао да оправдам ни другу какovu популарну оцену, да је на пример г. Миленко Глишић казао, да овај предлог закона изгледа, као да се једној баби тражи муж. Јер, и кад би наша привреда била тако изнемогла до старости ни онда не бих хтео признати, да би један овакав предлог трговачког закона могао добити намену да привреди поврати младост.

Из свих ових разлога, као и оних које ћете ви, господо народни посланици, чути од г. владиног повереника, који је један од градитеља овога предлога трговачког закона, ја вас, господо, молим, да примите у начелу овај законски предлог, а у дебати у појединостима биће прилике да се исправе извесне нетачности, извесне слабости које би Народна скупштина нашла да овај Закон има. (Одобравање и повици: Живео! Пљескање).

Потпретседник Фрањо Маркић: Изволите чути г. Владиног повереника г. др. Милана Шкерља.

Владин повереник, професор универзитета др. Милан Шкерљ: Господо народни посланици, први пут у свом животу имам част да говорим у тако широкој јавности. Зато унапред молим, извините, ако моје речи по облику и језику не буду тако дотеране, као што доликује овом високом Дому, ако ћу говорити без икаквих реторичких украса, једноставно, вероватно и досадно, придржавајући се само предмета, који је, ма како важан био, ипак највећим делом чисто правнички, па баш стога већ сам по себи слабо способан да кога занесе у емфазу. Да будем што краћи, гледаћу да не понављам што су изнели г. Министар правде и г. извештач већине скупштинског одбора за проучавање предлога трговачког закона. Зато нећу говорити о потреби изједначења трговачког закона, ни о потреби једног савременог новог трговачког закона.

Али ипак, пре но што прећем на поједине приговоре г. г. народних посланика, за које приговоре је мени задатак да их постављам у праву светлост, нешто морам споменути о начину, како је рађен овај предлог. Пошто је поједина партија нацрта два пута прегледана у комисији, текст нацрта уједно са исцрпним образложењем послат је на мишљење разним привредним и правничким организацијама, нарочито и коморама, свим одељењима Касационог суда, свим Апелационим судовима и свим Правним факултетима. Министру правде и комисији стало је до тога, да чују мишљење што ширих заинтересованих кругова. Постављена су извесна питања, за која је комисија сматрала, да их сама не може решити, а упозорено је изречно, да су пожељна и добродошла

мишљења и изјаве и о свакој другој тачци нацрта, за коју би ико од упитаних сматрао, да јој ваља што приговорити. Из овога произлази да на овом предлогу нису сарађивали само теоретичари — и у самој комисији вазда је био бар један правни практичар, а код глава о деоничким друштвима, о друштвима са ограниченом одговорношћу и о страним друштвима била су два — него да је дата прилика за сарађивање и најширој пракси, привредној и правничкој.

Упркос ургенцијама Министарства правде нису сви којима су тражена, дали своја мишљења, и не све привредне коморе, бар не о свима партијама. Ипак је стигао велики број мишљења. Сва су та мишљења сређена и била су главни основ за треће комисијско читање. Резултат овог читања био је предлог који је сада, са изменама и допунама унесеним од скупштинског одбора, предмет већања овог високог Дома.

Разуме се, да су мишљења у трећем комисијском читању уважена што је више могуће. Просто упоређивање нацрта послатог на мишљење и овог предлога, за то је најбољи доказ. Али, исто тако, разуме се да је по неким питањима било и противречних мишљења. И много је тога било. Нису противречили, рецимо, само теорија (факултети) и пракса, не само судови и привреда, него су противречна понекад била и мишљења самих судова и самих привредних комора. Али то је све било комисији скупоцени материјал, јер се по њему могло ценити схватање разних кругова и замашност и значај појединих спорних питања. Дакако, задатак комисије је по тим питањима био много тежи. Комисија је у првом реду морала мерити тежину аргумената, који говоре за једно или друго решење питања, али је понекад морала имати пред очима и то, да су привредне организације сталешке организације којима је, у првом реду, задатак чување и унапређивање интереса оних привредних кругова, које оне претстављају. Ма колико да су и привредне организације настојале да буду што објективније, да како да им треба признати да су највећим делом, по схватању комисије, и стварно биле, колико је могуће, објективне ипак је ваљало имати на уму да у трговини нема само трговаца, да нема трговине без муштерија, у најширем смислу ове речи, да „муштерије” нису готово никако организоване и не могу дати мишљења, али да у трговачком закону, који подједнако важи за све грађане, и о њима, и баш у правилно схваћеном интересу саме трговине, ваља водити рачуна. Зато није било могуће у свему прихватити сугестије привредних организација, и по мом мишљењу то никад и неће бити могуће. Зато ону сугестију, која је овде изнесена, на име да се овај предлог шаље коморама на мишљење и да се преради према њиховим жељама, сматрам за неприхватљив, делимице стога што је привредним организацијама већ била дата прилика да се изјасне, а делимице баш из споменутог разлога.

Како је рађено у скупштинском одбору, приказао је г. извештач већине тог одбора. Ја имам да додам само ово. Господи из мањине одбора извесна наређења предлога изгледала су сумњива. Радило се у целости о које 30 па и више параграфа. Ти су параграфи резервисани. И знате шта се десило? Кад је прочитан цели предлог, показало се, да је највећи део тих параграфа сасвим

невин, и резерве су готово све повучене, само у малом делу тих параграфа према жељи мањине унесене су измене.

У погледу прекора, да није поднесен предлог за цели трговачки закон, додао бих ово: ја сам израчунао да ће од преко 80 чланова наших прецанских трговачких закона, који садрже трговачко стварно право, општи део трговачког облигационог права и трговачки купо-продајни уговор, већ према садашњој предоснови грађанског законика, бити непотребно које 25—30; ако се предоснова у односним партијама само мало преради, биће у трговачким законима непотребно око 40—50 чланова, и то оних чланова који се у трговачкој пракси највише примењују. Такав је био и резултат кад је пре 37 година Немачка свој трговачки законик прилагодила новом грађанском законнику; такав је био резултат и пре 3 године у Пољској, а такав је резултат и према једном нацрту за нови аустриски трговачки законик.

Ако би се данас имао да поднесе трећи део нашег Трговачког закона, он би, због наших шест правних подручја, о поменутој материји морао садржати знатно више од осамдесет параграфа. Чим нови грађански законик ступи на снагу, трећи део Трговачког закона морао би се из основа прерадити. Не бих ја жалио сам тај рад, али бих жалио поремећај и потрес праксе; жалио бих што би, према искуству, ипак остале извесне несугласице, јер ми правници смо врло грешни људи, не бих жалио што би се о тим несугласицама писале учене расправе и дисертације, то је ипак све корисно, али жалио бих што би се по томе водиле скупе и дуготрајне парнице. То би била штета. Зато, докле има наде, да ћемо у догледно време добити општи грађански законик, не би било целисходно да се сада донесе трећи део Трговачког законика. Те наде има, као што је баш данас рекао господин Министар правде.

Да се не доноси цео Трговачки закон на један мах, није то неки наш изузетак. Пољска, која је у истом положају као и ми, јер и она има више правних подручја, донела је прво закон о деоничким друштвима, затим Закон о друштвима са ограниченом одговорношћу, и тек после неколико година остали Трговачки закон, у вези са облигационим делом општег грађанског законика.

Кад се Министарство правде решило за овакав поступак, није знало да ће Пољска исто овако радити, али сличне прилике довеле су до сличног резултата.

Постоје прекори да је наш пројекат копија страних западних закона. Па јесте господо, ја то отворено признајем. Ја сам био онај који сам се старао о томе да је то и јасно казано, кад су ишле поједине партије на мишљења, није се крило одакле је нешто узето. Наведени су чак и параграфи страних и домаћих закона, којима смо се служили. Разуме се гледали смо у првом реду да узимамо из наших домаћих закона. Сви трговачки законици континента више мање копија су двају закона: Code de commerce, из почетка прошлог века и старог немачког трговачког законика из средине прошлога века. Сви остали су млађи. Све до 70 година прошлога века, придржавали су се тога француског закона, па тако и србијански Трговачки закон, а сви новији више су се служили немачким, неки други су правили опет комбинације из једно-

га и другога, а сви су додавали, што је за њихову земљу било потребно. После рата готово све европске државе прерађују своје трг. законике, и модерније од наших, нарочито у партији о деоничким друштвима. Тако мислим да морамо чинити и ми, а не морамо бити последњи. Трговина се не може ограничити на поједину државу. Она је интернационална. С њом је интернационално и трговачко право. Сваки се користи искуством других. Све више напредује међународно изједначавање прометног права: меница, чек, разне поморске конвенције, — то су чак формална изједначења. У трговачком праву, у ужем смислу речи, напредује бар стварно изједначавање. Само ми да се оградимо неким кинеским зидом? Предлог би за служио прекор, ако код нас не би било тако учињено као што јесте. Питање може само бити да ли се овај предлог добро, у складу са нашим приликама користио туђим искуством, а то ће се видети у специјалној дебати.

У вези са тим рекао бих још нешто. Нове законе о деоничким друштвима донеле су у последње време Енглеска, Холандија, Данска. Проучио сам те законе. Из њих није примљено у овај предлог ништа изузев нека наређења данског закона о страним друштвима, јер су ова наређења данског закона нарочито строга. А друга наређења нису примљена, јер ми се у свему још не можемо повести за најнапреднијим земљама, напреднијим наравно у привредном погледу. Али могли смо проучити и узети што је радила Пољска, што ради Маџарска, што ради Италија, јер њихове привредне прилике ипак нису толико различите од наших. Овом приликом хоћу да споменем да из аустријских закона овде није узето готово ништа, осим код друштава са ограниченом одговорношћу. Али из аустријског — па и из немачког — закона о тим друштвима узели су и Бугари и Маџари и Италијани и Швајцарци много одредаба у своје законе и нацрте.

Пао је даље прекор, да је предлог исувише компликован, непрегледан, тежак. Данас смо чули тврђење да су привредне и адвокатске коморе у својим мишљењима биле начелно противне овом предлогу. Господо, то не стоји. Највећи део мишљења уопште није дао никакву опћениту оцену, није рекао ни да је добро, ни да је рђаво, него је највећи део казао шта жели да се измени у појединим тачкама, у појединим постављеним питањима и преко тих питања. Мало је мишљења дало опћениту оцену. Само су два или три рекла да је нацрт компликован и за наше садашње прилике исувише модеран, али седам мишљења, међу њима две привредне коморе, за главу о деоничким друштвима веле „да је способна, да се озакони“, „да не треба ништа мењати“, „да нема основних примедаба“. Две трговачке коморе изречно хвале јасноћу и прецизност нацрта, једно удружење банака вели да нацрт садржи модерна начела; један од наших првих стручњака каже да је у глави о деоничким друштвима систематика јасна и прегледна; један факултет чији ја нисам члан, а чији ни један члан није сарађивао у глави о деоничким друштвима, изнео је, да је нацрт изврсно рађен, да су у њему освештана правила најновијих и најбољих савремених закона о деоничким друштвима, да га треба у начелу примити као закон, да показује особито старање, да се четири главна питања код деоничких друштава што боље реше.

Слична су мишљења о глави о друштвима са ограниченом одговорношћу: прецизно, систематски, врло добро израђена.

Пале су неке примедбе о језику. Ја ту нисам компетентан. Али у комисији нису били само Словенци. Ја сам био једини. Други чланови била су господа којима је матерњи језик српско-хрватски. Да ли су погодили језик, ја не могу рећи, али ја мислим да јесу. Ја сам чуо од разних људи, који нису ни мало некритични према предлогу, да је језик у овом предлогу ипак много бољи него у икојем досадашњем закону. Да ли то стоји, ја ценити не могу, али тако сам чуо.

Што се тиче терминологије то је врло тешка ствар. Свуда и у свакој прилици чује се: Ненародни дух, ненародна терминологија.

Али, господо, извините, на српско-хрватском језику има 6 правних терминологија. Ја не знам која је највише у народном духу, а мислим да је то и тешко рећи. То је моје лично мишљење. Али, како рекох, учињено је све, и у скупштинском Одбору много се пазило на језик, много се поправљало, и још се може. Покренуто је питање да ли је исправна реч „настан“. „Седиште“ и „настан“ два су израза за два различна појма. То је уосталом реч коју ми имамо у неким законима, а имамо је и у хрватско-угарском трговачком законику, ми смо је отуда узели. Правила се примедба на реч „задржање“. И то већ има у законима; „задржање“ — јус ретенционис. Прекорено је да нисмо рекли „име и презиме“, али закон о именима говори о породичном и рођеном имену. Зар у сваком закону да мењамо терминологију? Задржали смо терминологију и онда, кад ваљда и није најбоља, а налази се у законима, који су већ обнародовани, иначе ће настати збрка у којој ће се моћи тешко снаћи. Прекорена је антисоцијалност и цитиран је § 3. Господо, тај курцум је промашио. Баш из социјалних разлога речено је, да за мање трговце не важе наређења о фирмама, регистрима и трговачким књигама, јер мање трговце скупо кошта регистрација, а поред тога њима најчешће није потребно да воде трговачке књиге, како овај предлог захтева; они зато врло често нису ни способни. То је јасно, али треба и да се види колико има социјалних наређења код деоничких друштава где је речено како се поступа са фондовима, основаним у корист службеника и шта с тим фондовима бива кад друштво престане. Тамо је речено да у том случају фонд постаје задужбина, докле има перципијената. Ја мислим, дакле, да социјално јесте рађено. Што се тиче уговора са саким собом, речено је да има наређења код прокуриста и трговачких помоћника, али прекорено је да није ништа речено код деоничких друштава, где је ствар куд и камо-важнија. Јесте, куд и камо је важнија. За прокуристу и пуномоћника наређење износи четири реда, али код деоничких друштава о томе питању у § 303 наћићете 30 реда.

Много су помињани картели, синдикати, конзорциуми итд. Ја сам у току целе дебате имао дојам да нису сва господа говорници сасвим, како бих рекао, начисто, да ли је овај Закон приватно-правне природе или јавно-правне природе. Он је чисто приватно-правне природе. Зато, ма колике примедбе биле о Бати и Тати, о извозу стоке, о босанским шумама итд., а чију оправданост или неоправданост не могу ценити, све су те примедбе у вези са овим предлогом промашиле циљ, јер то

су јавно-правна питања, то су питања привредне, економске политике, али нису питања трговачког приватног права, и зато све то није ушло у овај предлог. Ја бих желео да ми неко покаже трговачки закон, приватно правни закон, у коме је то урађено. Уосталом, господо, што се тиче приватно-правне стране тих организација, биће више речи у специјалној дебати. Ми ћемо много наћи у овом закону, али то је приватно-правна страна.

Господо, на први део предлога, то јест општи део о трговцима и на главе прву, другу и пету другог дела, а то су јавна, командитна и тајна друштва, — на све то није било замерака и за то мислим, да из тога могу закључити да те партије по свему одговарају. Па господо, шта то значи? Колико има деоничких друштава, ако упоредимо са бројем трговаца појединаца, са бројем јавних ортаклука, са бројем мешовитих ортаклука, са бројем тајних друштава? Ја мислим да нема деоничких друштава ни једна десетина, па ни једна двадесетина; поготово за највећи део нашег трговачког света и сталежа према оној дебати која је досад вођена, изгледа да је предлог овога закона добар. Највише приговора било је само да нису добра наређења за деоничка друштва. Ја се са тим приговорима не слажем. Нарочито не стоји, да су нека тобоже исувише строга наређења за деоничка друштва последица неких појава у садашњој привредној кризи. Првобитни нацрт за овај предлог израђен је 1929—30 године, дакле пре привредне кризе. Мишљења на њега стизавала су 1930—31 године, ваљда нека, немам сада података при руци, и 1932 године, дакле нека пре привредне кризе, а нека кад је криза била већ у јеку. Дакле није ова криза ни мало утицала на већу или мању строгост појединих наређења, која се односе на деоничка друштва. Ја сам имао тако дојам, ваљда сам се преварио, да се заправо и не ради о свима деоничким друштвима, него највише о банкама, јер говорило се овде, истина некако узгредно, о банкама, о закону о банкама, о заштити улагача итд. Али господо, овај предлог није у првом реду писан за банке. Он се односи на сва деоничка друштва. И господо, јани мало не мислим да су само банке скривиле ону кризу која нас је снашла. То није коњукурна криза. Народни привредници, национални економисти тврде да је то једна структурна криза. Ако је то структурна криза, онда појединац може мало одговорати за њу. Но ми смо имали наше највеће сломове у банкама пре привредне кризе. Мислим да имена не треба наводити. Питање би дакле само било, да ли садашња криза није погоршана тиме што се раније необазрови радило. То ја не могу ценити, нисам национални економиста. Али сигурно методи рада, и добри и рђави, код наших деоничких друштава исти су као на Западу. И на Западу већ пре ове кризе страдала су многа велика деоничка друштва. Дакле имамо исте узроке, имамо исте последице па мислим да и лек мора бити исти. Тај лек нашли су страни закони, па и ми га морамо тражити у мерама да се што више спрече сломови, а ако до њих ипак дође, да се пази на одговорност оних који су за слом криви. Ја мислим да друкчије није учињено ни у овом предлогу. Овде је прописана тачност у раду, тачност у билансирању, строг надзор и строга одговорност. Мислим да је то сасвим природно. Код друштва, које рукује страним новцем и чији другари лично не одговарају за обаве-

зе друштва као код јавних друштава друкчије и не може бити.

Ја у томе не видим стеге привреди, него логичну реакцију на неке појаве које смо видели и у нас и које би се могле поновити. Само на тај начин може се повратити углед наших деоничких друштава, која су нам толико потребна, само на тај начин може се повратити поуздање и поверење, овај главни стуб нашег привредног система. Ја знам да су та друштва преко потребна, јер има привредних задатака који се без њих не могу вршити.

Казало се да има опасности од шикана. Има и данас. Сваки који је у своме праву повређен, има право по општем грађанском праву на тужбу против свакога за кога мисли да му је штету скривио. Ми то право ограничавамо. Сва права појединих деоничара и њихових мањина везана су за строге услове и за строгу одговорност, у свим важнијим случајевима чак и за полагање обезбеђења, не ваљда само за трошкове парнице, него за сву штету која би се нанела друштву или његовим органима. Ја мислим да ће се сваки појединац сто пута промислити, пре но што ће поднети неку тужбу. Неће бити ината. А сама цивилна одговорност чланова друштвених органа везана је као и до сада за њихову кривњу, за злу намеру и за немар. У том погледу нема начелних новина, само су боље одређени поједини случајеви у којима може наступити одговорност и боље је изражено ко одговара.

Што се напосе тиче кривичне одговорности, изнето је како је строгим казнама запређено чак и за ненамерна дела. Али превидљиво је да је предлог у складности са нашим кривичним закоником и служи се истом терминологијом, па разликује умишљај, прости *dolus*, од намере — некакав *dolus coloratus*. Само за доложна дела, за дела са умишљајем запређено је строжим казнама, и лишењем слободе и новчаним. А пошто се дела ове врсте махом чине из себичности, знатне новчане казне су најподесније, јер оне погађају злочинички мотив. У осталом новчани износи, које је г. говорник навео, максима су, а сви знамо да наши судови готово никада не ударају максимум казне, и по готово никада за прво дело, него изричу казне далеко испод максимума.

Преостало ми је још да се осврнем на примедбе у погледу страних друштава. Г. Министар правде је већ рекао да је и ту помешана привредна политика и приватно право. Господо, ово је приватно-правни закон, али он је у погледу страних друштава много строжији од садашњих закона. На поједине замерке просто ћу цитирати Предлог. § 503 тач. 4 вели да страном трговачком друштву у свом пословању у Краљевини има да се потчињава законским прописима и властима Краљевине. Оно дакле нема преимућстава према домаћим. Да ли је извесно друштво основано у Америци са 20 долара главнице које је казније код нас „пословало“, ја у то не могу да улазим, али могу да вас упутим на § 504, који прописује шта све страном трговачком друштву треба да уради па да би могло основати заступништво код нас. Оно, поред других формалности, камо улазе и овере од наших посланстава или конзулата, мора да поднесе оверени препис одобрених годишњих закључних рачуна и извештаја управе и надзорне установе за последње пословне три године; оно мора нашим властима подносити запи-

снике својих скупштина на страни и годишње билансе о свом целокупном раду и о свом раду код нас итд. Речено је да нема посебне одговорности кад су у питању ова страна друштва. Али, ако погледате § 512, видећете да је та одговорност у довољно јакој мери предвиђена и да је донекле строжија него што је то случај код домаћих друштава. Само не смемо да испустимо с ума једно: да ми можемо својим законима прописивати одредбе какве желимо, али кад дође до преговарања за трговачки уговор, онда у првом реду не вреди закон, него она стара правна пословица „*do ut des, facio ut facias*“ или како би смо ми рекли: „Дај да дам, учини да учиним“. Код тих уговора се поведе борба. Питање је јакости уговорача и важности њихових интереса ко ће победити, али тек на крају крајева међународни уговор већ као доцнији закон свакако је јачи од домаћег закона и увек ће победити наш домаћи закон. Ту лежи цело тежиште овога питања. Ми нашим законом можемо само да појачамо и побољшамо положај наших преговарача, али тежиште ситуације је у уговору.

Ја сам вас, господо посланици, више заморио но што ми је била намера, али је било потребно, како би се ствар што боље пречистила. Ако сам вас убедио, ја вас молим да предлог у начелу примите, а у специјалној дебати биће прилике, да се поједине одредбе овога предлога поправе уколико се нађе да је то сходно и потребно. (Одобравање и плескање са повицима: Живео!)

Претседник Стеван Ђирић: Претрес предлога трговачког закона за Краљевину Југославију у начелу је завршен. Прелазимо на гласање. Гласаће се поименично. Она господа народни посланици, која овај предлог законски примају гласаће са „за“, а која не примају гласаће са „против“.

Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Тодор Живковић прозива посланике да гласају и они су гласали овако:

Гласали су „за“: Андоновић Сима, Антић Боривоје Д., Антонијевић Душан, Аранђеловић Јован, Арежина Миљкан, Бенко Јосип, Бећировић Воца Шериф, Богавац Петар П., Божиновић Љубомир, Божји Јакша, Бошковић Михаило, Бренчић Михаел, Брујић Јован С., Бубић Стеван др., Будимир Симо Ђ., Буторка Александар др., Васић Тихомир, Вебле Андреј др., Величковић Миладин Б., Веселиновић Милорад др., Видец Антон, Водстречил Хинко, Врбић Велимир, Вујасиновић Вук др., Вучетић Радисав, Гавриловић Никола, Гајић Радомир, Гајшек Карло, Галогожа Петар, Гаћиновић Војислав Ј., Главинић Милан др., Голубовић Милан, Грба Милован др., Давинић Брана, Дамић Драган др., Дачић Александар М., Димитријевић Живојин, Димитријевић Љутица др., Димитријевић Стојадин, Добершек Карел, Дургутовић Мустафа И., Ђорђевић Војислав В., Ђурић Боривоје М., Ђуровић Данило, Ерцеговац Богдан, Живадиновић Борисав П., Живковић Тодор М., Зејнел-бег Ибрахим Страцимир, Захарић Чедомир И., Здравковић Миленко, Зубер Никола, Зупанчић Фран, Ибрахимпашић Абдула, Јанковић Десимир, Јанковић Стеван, Јевтић Ђорђе, Јеличић Цветко, Јоксимовић Зарије, Јоксимовић Угрин, Кајић Мијо А., Казимировић Владимир П., Кадић Алија, Каламатијевић Михаило, Капетановић Исмет-бег Гавран, Кашпер Михаел др., Кожул Марко др., Коце Јуре др., Косовић Петар Р., Костић Васиљ, Констренчић Лука,

Крстић Стојан Ст., Кузељевић Сретен, Куденовић Џафербег др., Курсулић Велимир Ј., Лазаревић Милан, Лазаревић Никон, Ловренчич Иван др., Лукаревић Михаило Т., Љешевић Михаило К., Макар Дако, Марјанац Симо, Маркић Фрањо, Марковић Ђорђе др., Марковић Миленко др., Махник Артур, Мијић Милан Ђ., Микашиновић Ђуро Д., Микић Сава, Милетић Вјекослав др., Милијановић Велимир, Милошевић Душан Р., Милошевић Душан С., Милошевић Радивоје, Милутиновић Милинко Р., Миљуш Бранко др., Михаиловић Тодор, Мурадбашић Осман, Раденковић Урош, Никитовић Часлав др., Николић Бранко др., Николић Живко Ј., Патрногић Хаџи-Љуба, Певец Рудолф, Пеливановић Малић, Перовић Душан, Петровић Богдан, Поздерац Нурија, Поповић Душан, Поповић Михаило др., Поповић Новица М., Предован Крсто, Дојчиновић Данило В., Рајаковић Милоје М., Рамадановић Рамадан С., Рашковић Милош др., Риђановић Мухамед др., Рогич Јосип др., Ружичић Марко В., Санто Гавро др., Сокић Момчило, Спасовић Вукашин, Станковић Александар, Станковић Светозар, Станковић Светолик С., Степанов Миливоје, Стојадиновић Драгомир, Стојадиновић Михаило, Стошовић Добривоје, Тасић Светозар С., Тешић Максим, Томашевић Жарко, Томић Јеврем, Томић Тодор Р., Трпковић Ставра Т., Чермагић Садик, Ђирић Стеван (претседава), Ђосић Станко, Чумавић Хусејин, Хаџи-Ристић Спира, Цветковић Драгиша, Црљић Лазар, Цујан Ђиро, Чејовић Ђуро, Чолаковић Крста, Шајкаревић Јован др., Шакић Иван, Шемров Фран, Широла Бранас Антон.

Гласали су „против“: Аврамовић Лука, Барићевић Јанко др., Божић Милан А., Вујић Димитрије, Глишић Миленко, Горњак Винко, Загорац Јово, Ивановић Драгољуб, Јанжековић Иван, Јевтић Богољуб Д., Јовановић Љубомир, Калембер Бранко др., Ковач Анте, Коман Албин, Краљевић Драган др., Курилић Шиме др., Кумануди Коста др., Курилић Милан Ј., Куртовић Шукрија, Лазаревић Александар М., Лазич Војислав, Михајловић Илија П., Мохорич Иван, Мравље Милан, Нановић Радивоје, Николић Милован Ђ., Паштровић Манфред, Плескович Рудолф, Поповић Светислав др., Прекоршек Иван, Прељубовић Мухамед, Протић Јеремија П., Сарић Ибрахим, Стошић Стаменко, Урошевић Мирко, Хафизадић Сулејман др., Хорват Фрањо, Хочевар Станко, Цветић Јосип.

Отсутни су: Алексић Коста, Аћимовић Велимир Ж., Аћимовић Јордан др., Ауер Људевит др., Банић Милан, Баџак Милан Л., Белинић Винко, Бешировић Димитрије, Блажић Милан, Борисављевић Страхиња, Бранковић Ђорђе др., Вукановић Српко др., Вукићевић Милан, Гавриловић Ото, Гајић Павле, Георгијевић Јоца М., Грђић Ристо В., Даниловић Живко Ј., Димитријевић Коста, Димитријевић Мита, Динић Та-

насије Ђ., Добросављевић Бранко Д., Дошен Војислав др., Дошен Мирко др., Ђикић Алојзије, Ђокић Љубомир, Ђуровић Михаило, Живковић Радосав Т., Зелковић Бошко Н., Зечевић Секула, Иванчевић Душан, Ивековић Богдан др., Илић Велько др., Исаковић Миливоје, Јанковић Драгутин др., Јанчич Иван др., Јањић Војислав др., Јевремовић Драгољуб др., Јевтић Животије, Јовановић Василије др., Јовановић Ђорђе др., Јовановић Јован, Јовановић Никола, Јовичић Радое, Јојић Велимир, Јуреша Иван др., Кабалин Никола, Калуђерчић Бранко др., Каћански Стеван, Кашанин Јово, Клар Франц др., Кнежевић Богољуб, Којић Драгутин др., Комненовић Мирко, Косић Мирко др., Крафт Стеван др., Крстић Михаило, Крстић Симо, Куњашић Јоаким, Куртовић Војко, Лазаревић Милован, Лазаревић Тодор др., Ленарчић Станко, Ловренчич Иван др., Лукачич Августин, Марџић Милоје Т., Мастровић Анте, Матица Павао, Мијовић Александар др., Мијушковић Лука, Милановић Живојота, Милутиновић Милинко Р., Мирковић Димитрије С., Мишкулин Миле др., Мулалић Мустафа, Ненадић Војислав, Николић Славко, Нићифоровић Спаса, Новачан Антон др., Новаковић Нико др., Новаковић Стјепан, Пантић Љубомир, Пауновић Бранко, Пејин Гојко Ж., Пејкић Чедомир А., Перић Миливоје Ђ., Петковић Милан, Петковић Растко, Пинтеровић Милован др., Повреновић Матија К., Поповић Аћим С., Поповић Велимир И., Поповић Живојин М. др., Поповић Живко, Поповић Коста др., Прека Никола, Раденковић Стојан, Ратковић Бранко Т., Рафаиловић Живојин, Рафаиловић Миливоје, Рашовић Милош М., Режек Јосип др., Савић Обрен, Секулић Милан др., Симић Стеван, Сладојевић Чедомир П., Сокић Милоје, Соколовић Никола, Стефановић Игњат Б., Стијић Милан др., Стојисављевић Петар, Суботић Душан, Тишма Владимир, Томић Бранко, Турк Рајко, Физир Виктор, Фукс Рико др., Хасанбеговић Авдо др., Чапљић Рагиб, Чвркић Војко Р., Шијак Никола др., Шошки Лука др., Шушић Живко.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, гласање је завршено. Изволите чути резултат. Гласало је 189 народних посланика, од којих 150 „за“ а 39 „против“. Према томе предлог трговачког закона у начелу је примљен.

Са вашим долуштењем данашњу седницу закључујем. За дневни ред идуће седнице предлажем: Продужење претреса у појединостима извештаја Одбора за проучавање предлога трговачког закона.

Прима ли Народна скупштина предложени дневни ред? (Прима!). Објављујем да је предложени дневни ред примљен.

Идућу седницу заказујем за понедељак 8 фебруара у 10 сати пре подне.

Седница је закључена у 13.40 часова.

П Р И Л О З И

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Ристе Грђића, народног посланика, на Министра грађевина о непомагању акције Соколске жупе Мостар, која у оквиру Петрове петолетке подиже 90 вода у безводним крајевима Херцеговине, Дубровачког приморја и Имотске Крајине.

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Свеукупно Југословенско Соколство, а нарочито жупе: Београд, Карловац, Сплит, Цетиње, Сарајево и Мостар прихватиле су идеју да се у једном интензивном петогодишњем напору одуже успомени Благопокојног Краља Александра Ујединитеља. Резултати те петолетке биће најдивнији дар Њ. В. Краљу Петру II, који ће му Соколи даровати приликом његовог ступања на престо.

Соколска жупа Мостар, која делује у једном запуштеном, сиромашном, кршевитом, неплодном и безводном крају, у крају где за жарких летњих месеци од безводице скапавају и стока и људи, нашла је да ће се најлепше одужити тој својој заветној мисли ако подигне 90 вода у оним селима Херцеговине, Дубровачког приморја и Имотске Крајине, која највише пате од безводице.

Та је акција наишла на одушевљен пријем код свих родољубивих слојева наше отаџбине, а нарочито сељака којима је и намењена. Они су се спремно одазвали дати бесплатно радну снагу, креч, камен и песак, дакле, све што имају. Од појединаца, већином сиротиње, установа, (нарочито истичем обилат прилог Сената Краљевине Југославије) појединих листова („Политика” и „Правда”), Соколска жупа Мостар је до сада скупила

своту од 150.000 динара, с којим је износом обезбеђено подизање 45 вода. Да би се схватила замашитост и лепота овог соколског националног прегнућа напомињем да је чехословачки Соколски савез даровао у ову сврху износ од 25.000 динара и тиме обезбедио подизање 5 вода.

Једино они који су најнадлежнији и најпозванији да помогну и оберучке прихвате ову акцију, а то су Министарство грађевина и Претседништво Министарског савета, до сад не дадоше никакву помоћ за ову ствар, па сам слободан, Господине Министре, да Вас упитам следеће:

1) Како и зашто ваше Министарство, и поред многобројних молби и многобројних обећања, до сада ничим није помогло овај рад, који је национално конструктиван, који је од користи држави и који потпуно допуњава и настојања Вашег Министарства?

2) Да ли намеравате подупрети акцију Соколске жупе Мостар и на који начин?

За ову интерпелацију тражим првенство.

У Београду, 3 фебруара 1937.

Ристо Грђић, с. р.
народни посланик